

Ibi: *Quamvis Vindicio illi*

De quo supra, num. 46.

Ibi: *Ex quibus non omnino convenit.*

100 Quondam apud Romanos nuncupabantur liberti, qui post jugum servitutis beneficium manumissionis experiebantur; libertini vero eorundem liberi: sed usu eâ distinctione abolitâ, ipsi manumissi libertini, vel liberti, & eorum posterî ingenui vocitari cœperunt, ut planè colligitur in princ. *Inst. de ingen. & ex tit. Inst. de libertin. ac de success. libertor.* & observant Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 11. lit. A, Rosin. *dict. lib. 2. cap. 20. in princip. Pichard. Arnold. Vin. Mysinger, & alii in princip. Inst. de libertin.* Rævard. *conjectaneor. lib. 1. cap. 8.* Aliter eadem verba inter se distingui adnotat Laurent. Valla *elegantiar. lib. 4. cap. 1.* quem ex nostris sectantur Osuald. & Mysinger, ubi proximè, Parlador. *differ. 93. n. 3.* scilicet libertini verbum fore adjectivum, significans hominis conditionem, & statum quoad jus publicum, unde libertina mulier, libertinus status: liberti substantivum, quo appellatur manumissus quoad patronum. Sic dicitur libertus Titii, successio liberti, non libertini. Quæ observatio comprobatur ex tit. *Inst. de libertin. & success. libertor.*

Ibi: *At Justinianus Imperator.*

101 Omnia, quæ de differentiis libertinorum hucusque præjecimus, sustulit Justinianus, statuens ut omnes servi, qui quovis modo ad libertatem pervenirent, manumissionum conditionem sortirentur, fierentque cives Romani, solum jurepatronatus reservato, l. unic. C. de Latin. libertor. tollend. & aliis juribus, quæ hinc D. Covar. congerit: ex quibus hoc observant Cujac. in *dict. l. unic. Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 16. in princ. Ant. Fab. Jurisprud. tit. 5. princ. 3. Joan. Oinotom. Pichard. Arnold. Vin. n. 3. Borcholt. n. 7. & alii Institutionum Interpretes in §. ult. Inst. de libertin.* Sed & jurâ ingenuitatis manumissis indulgit, quibus jus aureorum annulorum generaliter tribuit, *authent. Ut liberti de catero, &c. collat. 6. Arnold. Vin. in princip. Inst. de ingen.* Quod autem habetur in l. In orbe Romano 17. ff. de stat. homin. de ingenuis duntaxat accipiendum est, quibus Imperator Antoninus jus civitatis concecit, nec ad libertinos pertinuit Osuald. ubi nuper, Alciat. *disputation. lib. 1. cap. 21.* Vin. & alii proximè laudati. Imò duntaxat optimatibus qui cives Romani non erant, id indultum tradit D. Nic. Ant. de exil. lib. 1. cap. 13. num. 18. ubi quis ex Antoninis ejus legis fuerit author.

Ibi: *Sed ante Justinianum Constantinus.*

De manumissione in sacrosanctis Ecclesiis actum est supra, n. 6. ubi hæc traduntur.

Verf. *Tribum emi.*

102 Verbum hoc trifariam usurpatur. Calepin. *verb. Tribus, in fin. ac prædiximus sup. n. 10. in l. Patronus 34. ff. de legat. 3.* cujus enucleationem D. Cov. duce aggredimur. Significat jus ferendi suffragii

in tribubus Romanis. Rævard. *de auctorit. prudent. c. 7.* Hoc non omnibus civibus Romæ datum est, sed illis tantum, qui in tribus referri meruerunt, plenum jus civitatis assequuti; etenim non paucis absque latione suffragii civitas concessa est. Liv. *de cad. 4. lib. 8. num. 33.* ubi inquit: *De Formianis, Fundanisque municipibus & Arpinatibus C. Valerius Tappo, Tribunus plebis promulgavit, ut iis suffragii latio (nam antè sine suffragio habuerant civitatem,) esset. Huic rogationi quatuor Tribuni plebis, quia non ex auctoritate Senatus ferretur, cum intercederent, edicti populi, esse non Senatus jus suffragium quibus velit impartiri, destiterunt incepto. Rogatio perlata est, ut in Emilia tribu Formiani, & Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent* Ex quo & aliis ejusdem Livii locis id observant D. Covar. *infra, n. 11.* Rævard. ubi proximè, Olan. in suo *Paralipom. lib. 5. cap. ult. num. 32.* Rosin. *de antiquitat. Roman. lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus.* Hi qui cives sine suffragio fuere, in quadam tabella ad id destinata, non in tribubus censebantur, ut ex Cicerone tradit Rævard. *sup. vers. Nomina eorum, Rosin. vers. Neque tamen.* Jus ita ergo patronus liberti suo civi Romano tribum, id est jus ferendi suffragii emi quod ex manumissione ei competeat, ut cum D. Covar. inferius asseverabitur, & apprime Rævard. probat subdens, quod illud à populo, vel ab Imperatore gratis, aut pecuniâ manumissis, sive alii comparabant: quod & D. Covar. observat *inf. num. 12.*

Tribus vero emptio liberti nedum honorem, sed etiam lucrum importabat; etenim tribules capiebant congiaria, hoc est donativa, quæ Imperatores ex liberalitate inter cives dispertiebantur, quæ habentibus suffragium, ac in tribu aliqua descriptis duntaxat præstabantur. Rævard. *sup. vers. Nunc videndum, Salian. Annal. tom. 6. anno 4064. num. 7. Calepin. & Nebrissenfis verb. Congiarium, Just. Lips. de magnitud. Roman. lib. 2. cap. 12.* & hæc tribus commoda, & liberalitates principales Scævola dixit. De quo Sueton. in *August.* sic habet: *Nec minore gravitate, atque constantia, cum proposito congiario multos manumissos, insertosque civium numero comperisset, negavit accepturos, quibus promissum non esset.*

Ad Num. 9.

104 Tessera multipliciter accipitur, ut constat ex Brisson. Calepino, & Nebrissenfi *verb. Tessera:* in præsentem nihil est aliud, nisi tabella, seu frustilla lignea quadrata, sive rotunda, in qua notabatur certa nummorum, vel frumenti quantitas: illa tradebatur civi Romano, qui ad hanc percipiendam jus habebat, eamque suo tempore exhibens capiebat quod sibi debebatur, quam vulgò *Voleta*, posse nuncupari, advertit Retes ubi mox laudabitur. De tessera disserunt Cujac. *observat. lib. 6. c. 37.* Alex. ab Alex. *dier. genial. lib. 4.* Adri. Turneb. *advorsarior. lib. 19. cap. 26. Ret. in opuscul. lib. 7. cap. 6. n. 23.* Rosin. *sup. lib. 7. cap. 34.* Calepin. ubi proximè. Quo tempore anni frumentum distribuerebatur, post D. Covar. refert ex Suetonio Rosin. *d. cap. 34.*

Ibi: *Tulerat sanè Clodius.*

Cum esset Tribunus plebis, hanc legem rogavit

gavit anno ab Urbe condita 695. A. Gabinio, & L. Calpurnio Pisone Consulibus, qua constitutum est, ut frumentum quod antea ex lege Gracchi exiguo pretio civibus venundabatur, gratis ex publico tribueretur. Sic Clodius populi gratiam intendit aucupari, ut Ciceronem, quem odio capitali prosequeretur, perdere posset. Salian. *annal. tom. 6. anno mundi 3996. num. 6.* Rosin. ubi proximè. Quod Augustus ubi imperium adeptus est, summo perè adimpleri statuit, præficiens specialem Magistratum, qui frumento dispendendo præficeret, qui præfectus frumenti populo dividendi vocabatur. Ita ex Suetonio in *Augusto.* Rosin. *d. c. 34.* Gracchus legem de frumento dispendendo tulit anno Urbis 628. Salian. *anno mundi 3929. n. 8.* Rosin. *lib. 8. cap. 12. vers. Semproniam.*

Ibi: *Quibus probari poterit, nihil aliud esse.*

106 Imò plurimum interesse inter tribum, ac tesseram, ac earum emptionem videtur. Primò differunt, quia tribu emptâ, acquirerebatur principaliter latio suffragii, in quo plenum jus civitatis consistebat, ut assertum est supra, n. 102. nam congiarium, quod tribulibus præstatur, de quo num. 130. erat accessorium, & quasi fructus tribus, ut infra demonstrabitur: sed per emptionem tessera duntaxat lucrum obveniebat, & illud principaliter comparabatur, scilicet jus ad certam quantitatem frumenti, vel pecuniâ ex publico percipiendam, sicut ex prænotatis apparet. Secundò, nam adepta tribu, quis describeretur in aliqua ex tribubus Romanis, quod nullus inficiabitur: at tessera quæsitâ, id non concedebatur, quod non minus compertum habetur. Tertiò, tribus comparabatur à populo, vel Principe, quod prædixi n. 103. in fin. tesseram frumentariam privatus vendere, gratisve tribuere poterat, imò (ni fallor) nec Respublica Romana, nec Imperatores unquam hujusmodi tesseras vendidere.

107 Hoc autem mihi procul dubio verum est ex præmissis n. 105. etenim si frumentum sine pretio aliquo civibus tribuebatur, quomodo tessera venire poterat ab Imperatore, vel Republica; hoc enim plusquam manifestum est. Tessera igitur frumentaria gratis solum civibus Romanis præstabantur, ut D. Covar. nos docet, & qui plenum jus civitatis obtinebant: ipsi vero aliis etiam libertis, aut cujusvis conditionis illas cedere pecuniâ, aut liberalitate non prohibebantur, prout frequentissimè evenit in hac curia; nam famuli Regis, vel ab eis descendentes, quibus indultum est specialiter, victum quotidianum ex domo Regia percipiunt, quod jus quibuslibet vendere solent, quo emptores potiuntur quandiu venditores supersint. Hinc intellectus patet ad legem *Sed essi 52. §. 1. ff. de judic.* ubi tessera frumentaria relictâ sunt libertis, qui licet tribum non haberent ex manumissione, ut infra num. 109. traditur, earum tamen capaces censebantur, nec per emptionem tessera referri in tribus Romanas merebantur.

108 Ex dictis itidem inferitur discrimen inter legatum tribus, & legatum tessera; hoc enim in quantitate consistit, l. *Mortuo bove 50. §. 1. ff. de legat. 2. l. Titia Seio 89. ff. de legat. 3.* illud in corpore, seu in jure ferendi suffragii: hoc quidem est, quod legatur tanquam res aliena, quæ ab hærede emi debet, l. *Qui quatuor 30. §. ult. ff. de D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

legat. 3. §. Non solum, Inst. de legat. cominoda vero tribus non censentur legata, sicut nec fructus, cum fundus relinquitur; cogitur tamen hæres ob moram solvere illa, quemadmodum si in fundo tradendo, aliave re fructifera moram commisisset, l. Africanus 40. §. 1. ff. de legat. 1. Unde si in specie nostræ legis Patronus, tessera fuisset relicta, aliter Scævola responderet, etenim non esset legatario præstandum pretium illius, ac æstimatio frumenti, quod foret ille percepturus (supposito quod tessera erat vitalicia, d. l. *Mortuo bove §. 1.*) sed tantum valor tessera, vel frumenti, quia utrumque simul legatarius non percepisset, legato absque mora præstito, & est lucrum incompatible, quod petere ridiculum censetur, l. *Titia 99. ff. de condit. & demonstr.* Nec audiendus erat legatarius contraria postulans etiam adversus hæredem moræ reum, argumento legis 1. C. de furt. Nec refert dicere frumentum loco usurarum deberi; nam jure constitutum est, ne hæres propter moram regulariter ultra legitimum modum usurarium quicquam exsolvat, l. 3. §. ult. ff. de ann. legat. Glossa *verb. Distulerim, in §. Item mista, Inst. de action. frumentum autem longè excederet usuras, cum hæ præstarentur, forte illibata, illud loco pretii, quod emptori peribat, subrogaretur. Sed pro tradita conclusione expendo apertissima jura in l. *Quæstum 44. ff. de usufruct. l. Si usufructus mihi 6. ff. de usufruct. leg. præter plura, quæ Glossæ ibi congerunt, ubi habetur. Quod si usufructus relictus sit, & propter moram jam constitui non possit, hæres damnatur ut præstet æstimationem fructuum, quos legatarius caperet, mora non interveniente. Ergo similiter de tessera dicendum foret in casu legis Patronus, de qua agimus, nempe quod præstaretur frumenti pretium, quod tessera suo die comparatâ libertus perciperet, aut æstimator tessera cum usuris: utrumque nullo modo, sicut in tribu à Scævola decisum est, manifesta profectò ratione; quoniam æstimator tribus penditur intuitu plenissimi juris civitatis Romanæ, quod principaliter relictum est, & quo libertus caruit; commoda vero, & principales largitiones eo tempore civibus præstitæ loco fructuum: quare dici nequit, quod de tessera notabamus, legatarium simul habere rem, & pretium; quia hoc non datur pro commodis tribus, quæ fructus ejus sunt, sed pro ipsa tribu idemque juris esset si legaretur res alia frugifera, quæ post moram dari nequiret; solveret enim hæres ejus æstimationem, & fructus, nec diceretur re & pretio potiri legatarius, l. *Africanus 40. §. ult. ff. de legat. 1.* Ex quibus colligere licet, inter tribum, & tesseram fore discrimen, tam in se, quam quoad juris effectus, si alicui emi juberentur, etsi ægrè à D. Covar. discedamus; utinam alius fundamenta, quæ nos compellunt, evertat, à quo libentissimè correctionem excipiemus.**

Ad Num. 10.

109 Huic objectioni facile fatiscit si asseveremus cum Taurello, quem dat D. Covar. *infra, vers. Lalius, Rævard. de auctorit. prudent. cap. 7. vers. Nunc videndum, & aliis, quod servi quomodolibet manumissi non assequerentur jus suffragii, nec in tribubus censebantur, & consequenter nec imperiales largitiones percipiebant, nisi tribum compararent, & sic Scævola intelligit Rævard. quod apertè constat ex Suetonio, quem dedimus *sup. n. 103.* Nec obsistit, quod de libertis in tribus*

A a 2 Romanas

Romanas relatis tradidit D. Covar. *sup. n. 8.* ex Dionysio, & Livio; nam sic accipiendum erit, ut non ex manumissione jus suffragii ac tribum obtinerint, sed quod si aliunde emptione, aut gratiâ in tribubus censerentur, non in rusticis, sed in urbanis, ut ignobilioribus describerentur, ne qui vix jugum servitutis excusserant, heroum Romanorum contribules efficerentur. Vide *suprà, n. 65.*

Ibi: *Quod si auctore Caio liberti Romani.*

De his *suprà, num. 78.*

Verf. *Ego verò.*

110 Extra dubium quidem est, quod libertus de quo in nostro textu, erat civis Romanus, alioqui nullum relinqueret hæredem, secundum tradita *suprà num. 84.* quod D. Covar. *vers. preced.* rectè perpendit.

Verf. *Lulus Taurellus.*

Vide *suprà, num. 109.*

Ibi: *Nam de libertinis libertorum filius.*

De hac libertorum, & libertinorum distinctione actum est *num. 100.* Nec cogimur ad eam subterfugere, ut Taurellum à Livii & aliorum testimoniis tueamur, perpenis iis quæ sunt *suprà, num. 109.*

Verf. *Qua ratione.*

Civium Romanorum fuisse disparem conditionem apparet ex præmissis *suprà, n. 95. & 109.* & latius ex Rosin. *lib. 10. cap. 22. per tot.* Carol. Sigon. *tract. de antiq. jur. civ. Romanor.*

Ibi: *Ex quo ipse advocaverim.*

111 Quo jure populi Itali, & Latini uterentur antequam illis civitas concederetur, petendum est à Sigon. *tract. de antiq. jur. Ital.* Rosin. *dicit. c. 22. vers. Latina colonia.* At Julius Cæsar omnes, qui à Romanis non defecerunt, civitate donavit, deinceps belli causâ, ut penitus extirparetur, aliis Italiae populis idem concessum est. Sigon. *de antiq. jur. Ital. lib. 3. cap. 1. & 2.* Rosin. *lib. 8. cap. 2. vers. Motum inde.* Arnold. *Vin. in §. ult. num. 3. Inst. de libertin.* Tandem Antonius Imperator constituit, ut omnes qui in orbe Romano existerent, etiam in provinciis jure civitatis Romanæ gauderent, *In orbe Romano 17. ff. de stat. homin.* Arnold. *Vin. ubi proxime,* ac prædixi *num. 101.* Quod sic accipiendum videtur, ut qui Romam non incolebant, cives fierent Romani quoad jus privatum, quod in connubiis, testamentis, usufructibus consistebat, & aliis, de quibus Rosin. *d. cap. 22. in princip.* non quoad jus publicum in Comitibus, Magistratibus, & similibus consistens; nam olim colonis Romanis, qui cives Romani fuere, hoc denegatum est. Rosin. *ubi proxime,* qui latissimè de utroque jure per plura differit capita *d. lib. 8. cap. 2. cum seqq.* Vide D. Covar. *infra, sub. n. 11.*

Ibi: *Ut in legione Romana militare possent.*

112 Romanorum exercitus in legiones, & auxilia

dividebantur: in his militabant, qui à sociis, & federatis populis mittebantur, in illis non nisi ingenui cives Romani, ludicræ artis expertes, ac in quinque classibus, de quibus *suprà num. 14.* descripti, quoniam pluribus prærogativis potiebantur. De his consule Rosin. *lib. 10. cap. 4. per tot.* & Flav. Vegetium *tract. de re militar. lib. 2.* Legiones ab ipso Romulo sunt institutæ anno urbis 3. vel ut aliis videtur 7. post Sabinos in societatem exceptos, Salian. *Annal. tom. 4. anno mundi 3304. n. 2.* Rosin. *d. cap. 4. in princip.*

Jus militandi in legionibus Romanis concessum quondam Italis, & Latinis testatur D. Covar. sed contrarium apertè probat Polyb. *lib. 6.* quem dat Rosin. *vers. Altera pars,* ubi militiam Italiae ad auxilia spectare, non ad legiones, manifestè asseverat idem Rosin. *vers. Cæterum ut ad,* dum ait, solum civibus Romanis ingenuis datum esse, ut legionarii milites fierent: Latini verò Junianis, sexennio inter vigiles Romæ militarent, lex Visellia indulgit, ut in legionibus censerentur. Ulpian. *tit. 3. §. 4.* qui autem ad militiam navalem admitterentur, quæ terrestri ignobilior aestimabatur, latè tradit Olan. *in suo Paralipom. lib. 2. cap. 12. per tot.*

Ibi: *In eaque Magistratus gerere.*

Hoc consequens est, nam iis qui legionibus adscribebantur, ad munera militaria aditus patebat, qui auxiliariis militibus est interdictus. Rosin. *d. vers. Cæterum.*

Ibi: *Jus enim adipiscendi honores in urbe Romana.*

Adde Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Latine colonia.*

Ibi: *Utque cum Romanis tribubus suffragia ferrent.*

Hoc jus ferendi suffragium in Romanis tribubus solum civibus tributum est, quod aut generaliter populis concedebatur, aut specialiter aliquibus personis etiam extra Romam habitantibus in Italia, aut in qualibet ex federatis civitatibus, quæ latiore suffragii non gaudebant, & ita exaudiri debet D. Covar. *in presenti;* nam antequam Latini, & Itali populi jus civitatis impetrarunt, minimè ad suffragium ferendum admittebantur. Vide Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seqq. & lib. 8. cap. 2. vers. cum igitur,* & aliis, ac *vers. Triennio post,* meminit legis Gracchi, quæ Latinis jus suffragii tribuit, quam ægrè Senatus tulit. Salian. *annal. tom. 6. anno mundi 3929. n. 6.* Vide *suprà n. 6. in fin.*

Ibi: *Erantque ipsi Latini sicut Romani.*

Adde legem 7. & 8. ff. *de censib. l. 3. juncta gloss.* *ibi, verb. Dumtaxat, C. de Episcop. & cleric. Gloss. verb. Omnes, in l. ult. C. sine cens. vel reliq. Bald. in l. E. in provinciali, C. de servitut. & aqua, Greg. Lop. in l. 2. gloss. 8. tit. 2. p. 2. Sarmient. *Selectar. lib. 1. cap. 15. Guttier. Practicar. lib. 3. q. 13. n. 2.* Parlador. *asserent. 147. n. 2.* Sebast. Covar. *in thesaur. ling. Castell. verb. Hidalgo.* Arnold. *Vin. in §. per traditionem, num. 7. Inst. de rer. division.* Balduin. & alios ibidem, pluresque dabimus *infra, sub. vers. Hæc**

Hæc sanè adnotavimus. Sed omittendum non est, quod civitates populo Romano subditæ fuere in quadruplici differentia, scilicet immunes, vectigales, liberatæ, ac servitute affectæ, de quibus singulis Rosin. *lib. 10. cap. 12. vers. Provincia, cum sequenti.*

Ad Num. 11.

117 Jus Latii quale fuerit, præter laudatos *suprà, num. 111.* declarant Balduin. *ubi nuper,* Brisson. *de verb. signif. verb. Italica.*

Ibi: *Scilicet ut civis hic Romanus.*

118 Anno ab Urbe condita 453. lege Porcia, quæ lata est à M. Porcio Tribuno plebis, vetitum reperitur, ne aliquis Magistratus virgis cæderet, aut necaret civem Romanum, de qua Liv. *decad. 1. lib. ult. Sueton. in Nerone, & Cic. pro Rabirio perduellionis reo, Rosin. de antiq. Roman. lib. 8. cap. 2. vers. Sequita, D. Nicol. Ant. de exil. lib. 1. cap. 7. n. 2.* Unde hodie fustigationis poena nobilibus non infligitur. Bart. *in l. 2. ad fin. ff. de termin. mor. Ioseph. Ludovif. Lucens. decis. 1. n. 23. Guazzin. de defens. reor. defens. 33. cap. 4. num. 13. Caball. resol. crimin. cap. 98. num. 28. Guttier. Pract. lib. 4. q. 5. num. 16.*

Magistratibus non licebat civem Romanum capite plectere injussu populi, quod lex Sempronia stabilivit, quæ anno Urbis 630. lata fuit à Cajo Sempronio Graccho Tribuno plebis. Cicer. *ubi proxime,* Plutarch. *in Gracchis,* Rosin. *vers. Porciam inde,* qui & alias leges pro civibus Romanis editas recenset.

Ibi: *Tameñ quandoque.*

119 Non omnibus ad civitatem Romanam aditus patebat, quæ initio parçissimè concedebatur, quapropter sociale bellum ingruit. Rosin. *d. cap. 2. vers. Cum igitur, & seqq. de quo sup. num. 16.* Verùm & civitatis jus non plenum, sed diversimodè coarctatum solebat impetrari pro qualitate, ac meritis impetrantium, ut videtur est apud Rosin. *lib. 10. cap. 22. à princip. ac diximus sup. n. 102.* Tacit. *lib. 3. Annal. ibi: Eisque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtutum præmium esset.* Aulon. *in August. ait: Livia pro quædam Gallia tribuario roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit, affirmans se facilis passuram fisco detrabi, quam Civitatis Romana vulgari honorem. Magni æstimans scecerum, atque ab omni colluvione peregrini atque servillis sanguinis servare populum, Civitatem Romanam parçissime dedit.* Ita autem grave fuit jus civitatis usurpare, ut ob id capitale supplicium irrogaretur. Suet. *in Claudio, ibi: Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussis.*

Ibi: *Quamobrem idem Alciat.*

120 Vide *suprà, n. 111. ad fin.* quæ de intellectu legis *In orbe Romano 17. ff. de statu homin. præmissa sunt;* exemptionem enim à tributorum solutione ad jus publicum civium Romanorum spectasse, non ad privatum, constat apertè: quam prærogativam omnibus Romano Imperio subditis concessisse Imperatorem Antoninum, in quàm maximum Reipublicæ dispendium, excogitari nequit, ut D. Covar. admonet *in presenti.*

Ibi: *Eadem ratione, ut opinor.*

De his *suprà, num. 95. & 109.*

Ibi: *Non omnis civis Romani tribum habuerunt.*

Tribum illi dumtaxat obtinebant, quibus jus suffragii fuit, per quod plene cives Romani fiebant, ut asseritum est *num. 102.* Nec constituto Imperatoris Antonini libertis prospexit, sed ingenuis, sicut ex aliis traditur *suprà, num. 101.* Imò nec præditis ingenuitate ita jus civitatis indulgit, ut in tribubus Romanis suffragia ferrent, nisi specialiter eis concederetur, populis scilicet, vel personis; suffragium enim pro optimo jure civitatis veteres usurparunt, & qui jus suffragii obtinebat, Magistratum ferè habere videbatur. Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Municipiorum:* unde verisimile non est, quod illud Antoninus omnibus indistinctè tribueret. Vide Olan. *in Paralipom. lib. 5. ca. 10. num. 7.*

Ibi: *Igitur quod Livius, Florus, & Asconius.*

Aliter hæc veterum Historiographorum testimonia intelleximus *suprà, num. 109.* nam distinctio D. Covar. inter libertos manumissos in civitate, ut ibi permanserint, aut in provinciis, partim ad rem conducere videtur; tribus enim non acquirebatur ratione loci, neque enim omnes incolæ Romæ in tribubus Romanis suffragium ferrebant, & econtra plures extra illam, & Italianam habitantes, ut cives Romani ad Comitiam tributa admittebantur. Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seq.* Salian. *Annal. tom. 6. anno mundi 3929. num. 7.* Ad hæc Scævola *in l. Paronius 34. ff. de legar. 3.* quæ enucleatur, minimè insinuat quod libertus, cui tribus emi iusta est, foret extra Romam; unde absque divinationis nota interpretari textus, ut D. Covar. sentit, non potest, sed generaliter tenendum est, quod ex manumissione nullus libertus tribum assequeretur, sed oportebat aliunde eam legitime comparare. Vide *suprà, n. 103. & 109.*

Verf. *Hæc planè.*

De etymologia verbi *Hidalgo,* quo apud nos nobilis vulgò significatur, quadruplex reperitur sententia. Quidam à fidelitate quondam fidalgum nuncupatum asseverant; quia natura peculiariter fidelitatem cordibus nobilium infixit, *l. 2. tit. 2. lib. 6. Recopil. ibi: Por la gran lealtad que Dios en ellos puso.* Bobad. *Polit. lib. 1. cap. 4. num. 1. & 15.* unde quoties grave periculum Reipublicæ vertitur propter perfidiam, desideratur nobilitas ex utroque parente, quia præsumitur exuberantior fidelitas, *l. 6. & 7. tit. 18. part. 2.* ubi dicitur iste *Hidalgo derechamente;* vel ut aliis placet, quod hidalgi speciale juramentum fidelitatis præstant. In hac opinione residet Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 23. num. 20.* qui dat D. Fr. Prudent. à Sandoval *in Chronica. Regis Alphonsi VII.*

Aliis videtur *Hidalgo* dici, quasi filius Gothi; nam in Hispania qui à gente Gothica originem trahunt, nobiles habentur, quod pro viribus tuetur Guttier. *Practicar. lib. 3. quest. 13. à num. 29.* qui hanc nominis etymologiam probabilem ag-